

Мистецька спадщина Кричевських на Сумщині

Управління культури
Сумської
облдержадміністрації

Сумський обласний
художній музей
ім. Никанора Онацького

85
РОКІВ
ХУДОЖНЬОМУ
МУЗЕЮ

бібліотека українського мистецтва

uartlib.org

Сумський обласний художній музей ім. Никанора Онацького – унікальна скарбниця творів вітчизняного та світового мистецтва в Україні.

У 2005 році музею виповнилося 85 років. Заснований у 1920 році художником, педагогом і громадським діячем, учнем І.Ю. Рєпіна Никанором Харитоновичем Онацьким (1875–1937), сьогодні у своїй експозиції та фондах музею налічує понад чотирнадцять тисяч експонатів.

Основу музею склали твори з приватного зібрання О. Гансена та інших приватних колекцій міста і області.

Експозиція музею розміщена у восьми залах двоповерхового особняка, побудованого в кінці ХІХ століття. У ній представлені твори живопису, графіки, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва видатних українських та зарубіжних митців минулих століть і сучасності.

28 грудня 1994 року музею присвоєно ім'я його засновника – Никанора Онацького.

На обкладинці: Ф.Г. Кричевський. Пейзаж у Шишаках. 1936

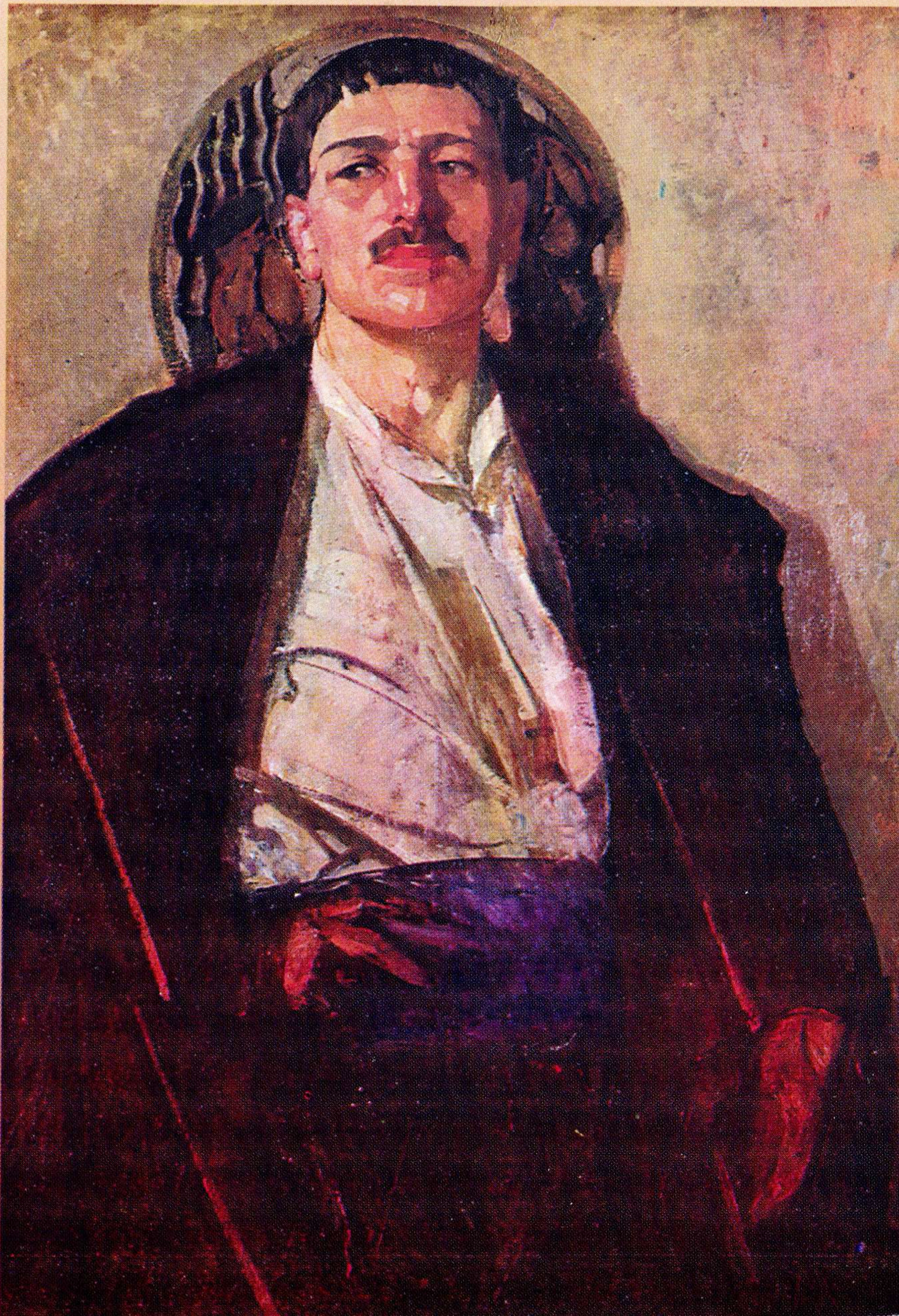
Федір Григорович Кричевський

Однією з перлин у зібранні Сумського художнього музею ім. Никанора Онацького є картина Ф.Г. Кричевського (1879–1947) „Три покоління”, філософський зміст якої став пророчим саме для трьох наступних поколінь мистецької родини Кричевських.

Останнім часом, завдяки онукам В.Г. Кричевського (1872–1952) Катерині Кричевській-Росандич (1926), яка живе в Каліфорнії, та Галині Кричевській де Лінде з Венесуели, колекції Сумського та Лебединського художніх музеїв збагатилися більш як ста творами, що об'єднані особливим українським колоритом, величчю могутнього і волелюбного духу родини Кричевських.

Сумщина пишається не тільки тим, що саме на цій землі народились Федір та Василь Кричевські, але й тим, що в музеях області зберігається частина їхньої творчої спадщини. Брати Кричевські – визначні майстри вітчизняного мистецтва ХХ століття. Вони стояли біля витоків сучасного українського мистецтва, виховали цілу плеяду художників, вихідців з національної академії мистецтв, яка визначається як школа Кричевських.

Особливе місце посідає живопис її засновника – Федора Кричевського. У 1900 р., Перебуваючи

Автопортрет у свитці. 1923–1924

на батьківщині на канікулах (у той час він навчався в Московському училищі живопису, скульптури та архітектури), художник пише портрет сестри Марії в десятирічному віці, відомий як „Дівчинка в блакитному”. Це один із кращих ранніх творів митця. Звільнений від академічних штампів, сповнений нового погляду на натуру, він не поступається живописним дитячим образам його вчителя – видатного російського художника Валентина Серова. Портрет виконаний в імпресіоністичній манері з яскравими сонячними відблисками. Художник майстерно передав

схвильованість і водночас невимушеність дівчинки, зображеної на тлі яскравих квітів у білому капелюшку та блакитній сукні. У 1960 р. це полотно подарувала Лебединському художньому музею рідна сестра художника Марія Григорівна Абрамець. На полотні „Три покоління” (1913) зображена родина відомого українського письменника і драматурга Михайла Петровича Старицького (1840–1904) – господиня дому Лідія Яківна, її донька Галя та бабуся, яка працювала нянею в Старицьких. У цих образах художник передав плин часу, умовно зобразив зміну пір

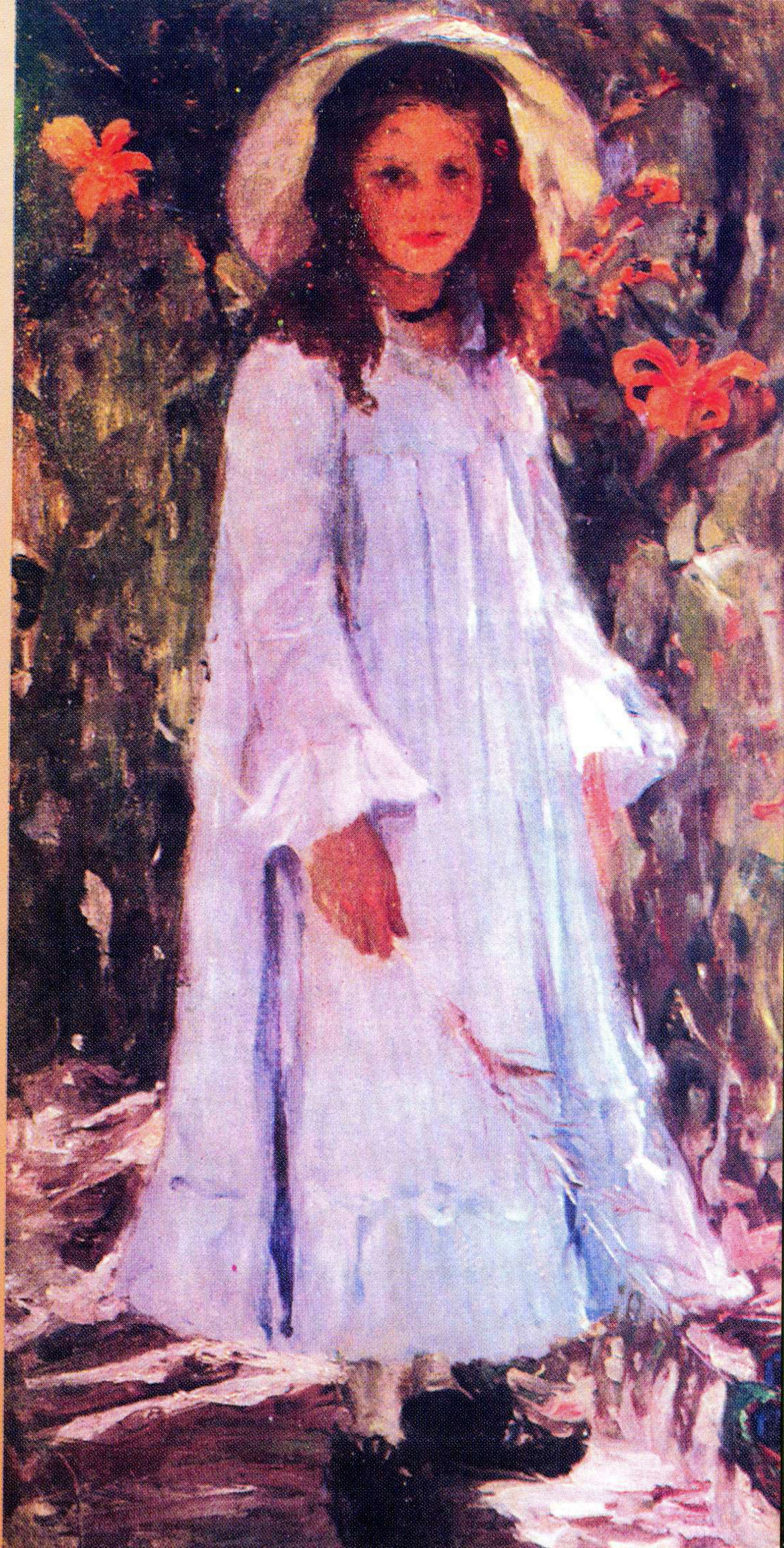
Три покоління. 1913

Дівчинка в блакитному.
1910

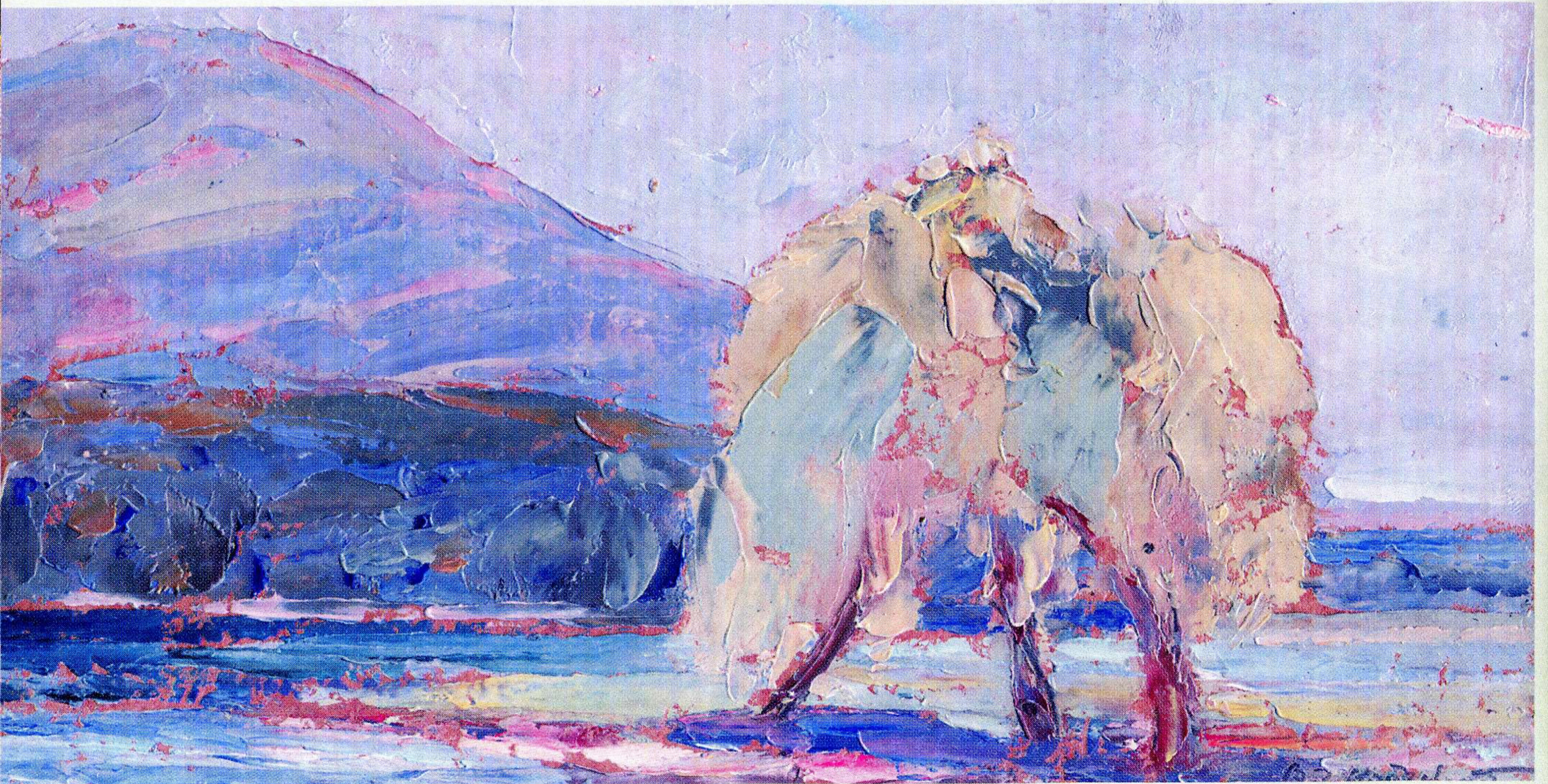
року. Художник композиційно вирішує профільні зображення жіночих голівок на зразок античних гем. Природну красу жінок він підкреслює яскравими хустками, у яких кольорові плями зведені в теплий тон. У центрі – соковита краса Лідії Старицької, ліворуч – бабуся на тлі жовтогарячих кольорів осіннього листя постає як символ мудрості, що є своєрідним підсумком життєвого шляху. А юна Галя Старицька – ніби квітка серед первісної зелені, що з'являється на початку весни. Твір написано в часи, коли Кричевський уже був відомим живописцем, майстром психологічного портрета, у мистецтві якого відбилися як національні, так і європейські класичні традиції.

Завдяки дружині художника Наталії Павлівні Кричевській Сумський художній музей у 1980 роки придбав два твори Ф. Кричевського – „Автопортрет у свитці” (1923–1924) та „Сонячний ранок у Шишаках” (1936).

Висока майстерність Кричевського виявилась насамперед у жанрі портрета. Стильові пошуки рішення портретного образу відповідають усій системі його художніх поглядів. В „Автопортреті у свитці” увага зосереджується на вродливих рисах обличчя молодого кремезного чоловіка з чорними вусами, голова якого подана на тлі опішнянської керамічної тарелі. Монументальності портрету надає особливе трактування форми узагальненими площинами. Цим досягається

Василь Григорович Кричевський

Плакучі верби. 1947

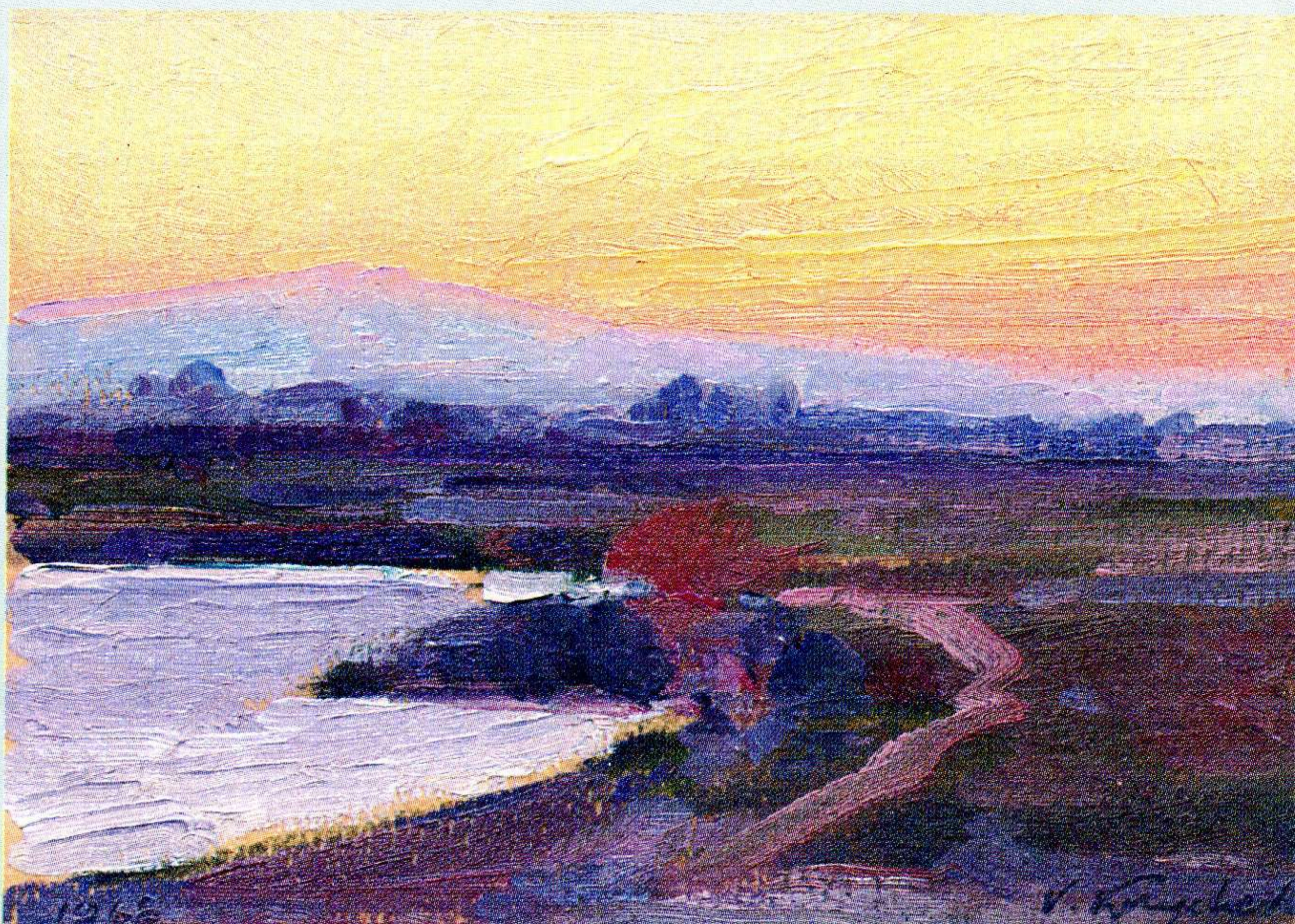
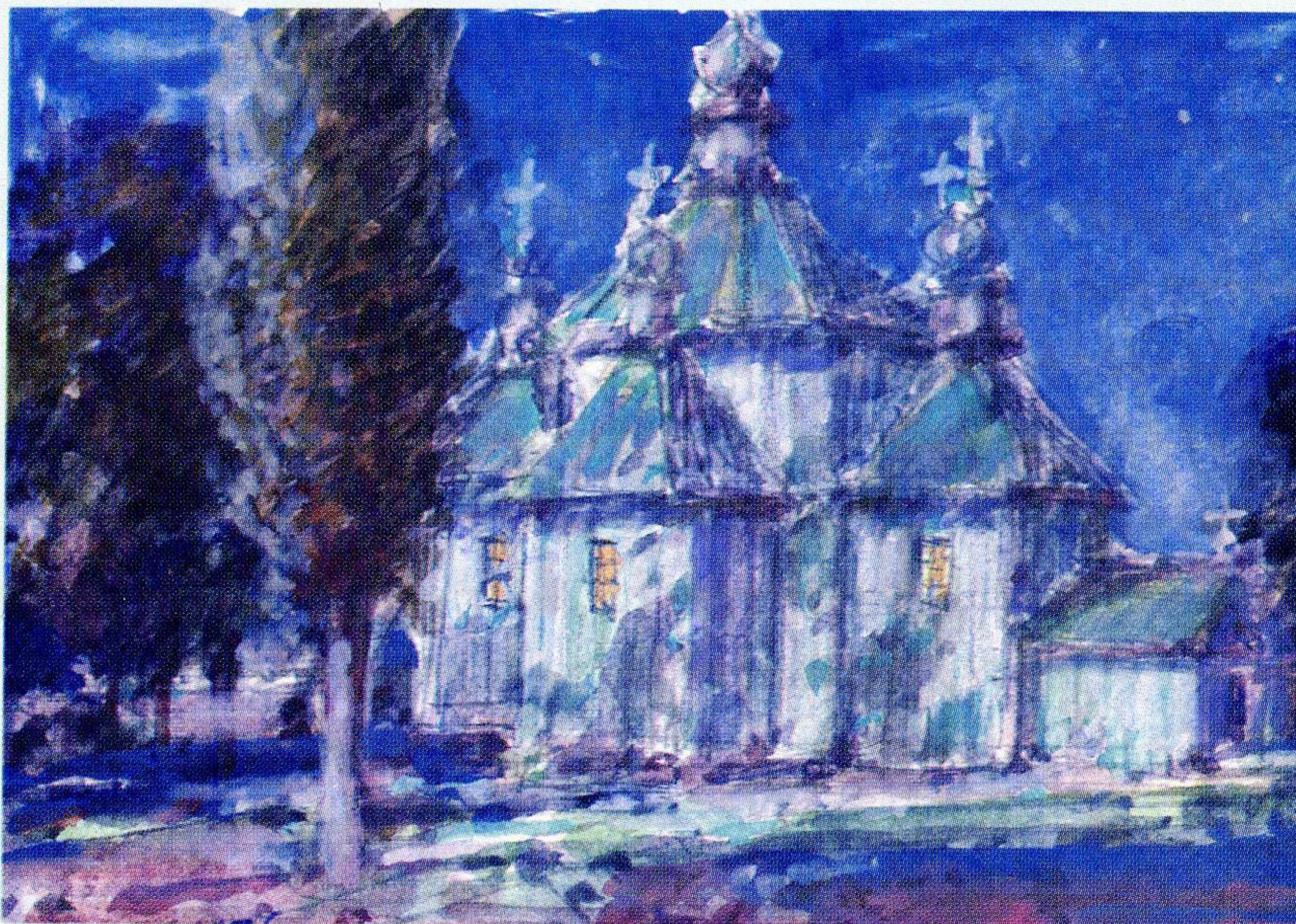
На Кавказі. Кисловодськ. 1938

Церква. 1976

Захід сонця. Каліфорнія. 1968

Василь Васильович Кричевський

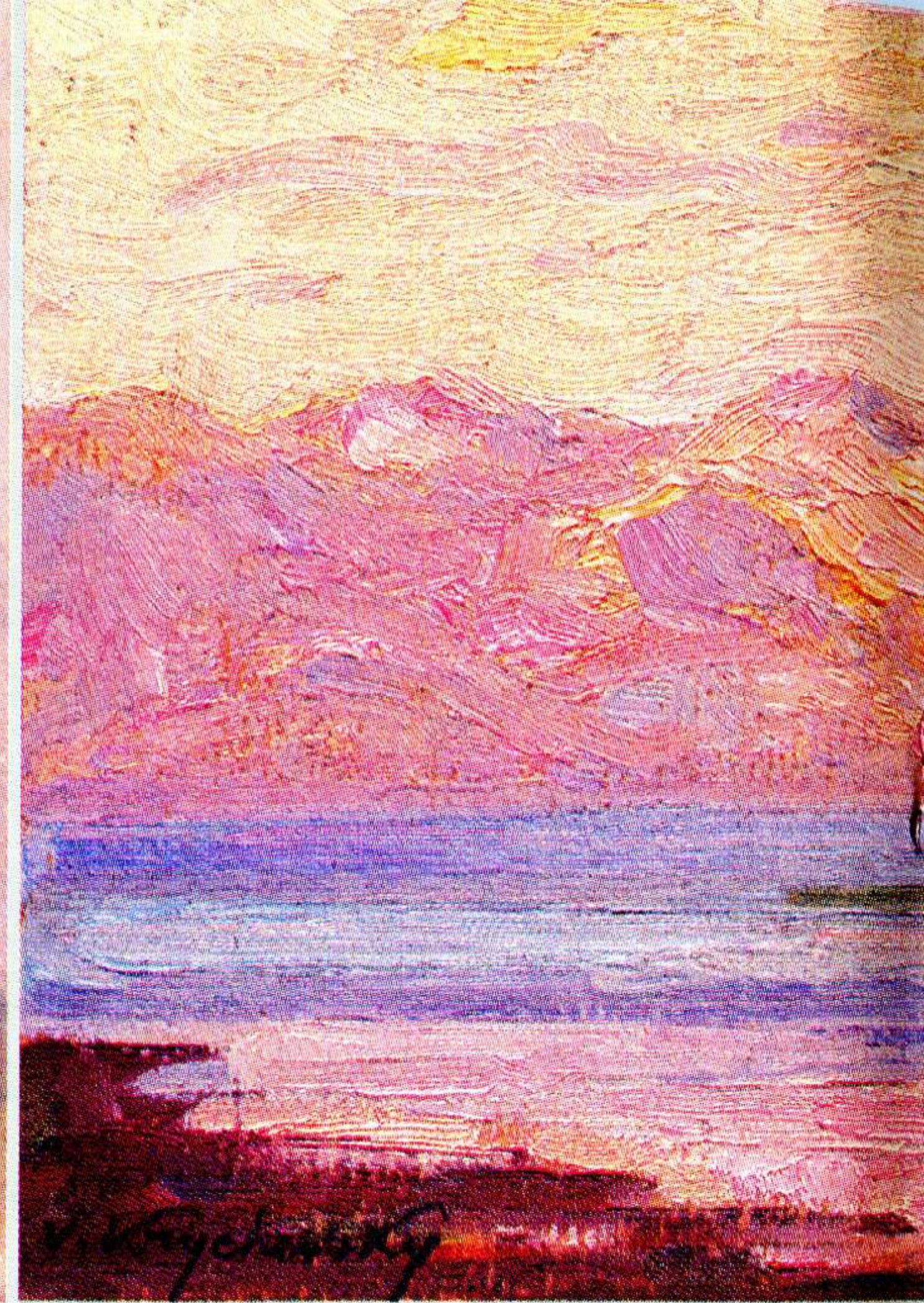
відчуття внутрішнього напруження та енергії, життєдайної сили. Художник підкреслює український стиль як у передачі обличчя, так і в характерному одязі та керамічній тарелі. Саме в ці роки його брат Василь викладав у Миргородському керамічному училищі, розробляв український орнамент. Федір Кричевський любив народне мистецтво і поділяв уподобання брата. Тому у своїх творах художник часто вводить предмети народного вжитку, які ніколи не бували випадковими, а, навпаки, доповнювали композицію та надавали творам своєрідного колористичного звучання. Протягом багатьох років у селі Шишаки, що на Полтавщині, в надзвичайно живописній місцевості знаходилась творча майстерня братів Кричевських. Там було створено основну частину творчого доробку Федора Кричевського. Наповнений світлом та повітрям „Сонячний ранок у Шишаках” передає всю велич і красу краєвидів Полтавщини, які так любила родина Кричевських. Завдяки вибраній точці зору перед глядачем відкривається безмежний простір, пейзаж вражає своєю панорамністю. За своїм глибоким внутрішнім змістом цей твір перегукується з філософськими пейзажами великих нідерландців. Так відчував і відтворював на своїх полотнах красу України Федір

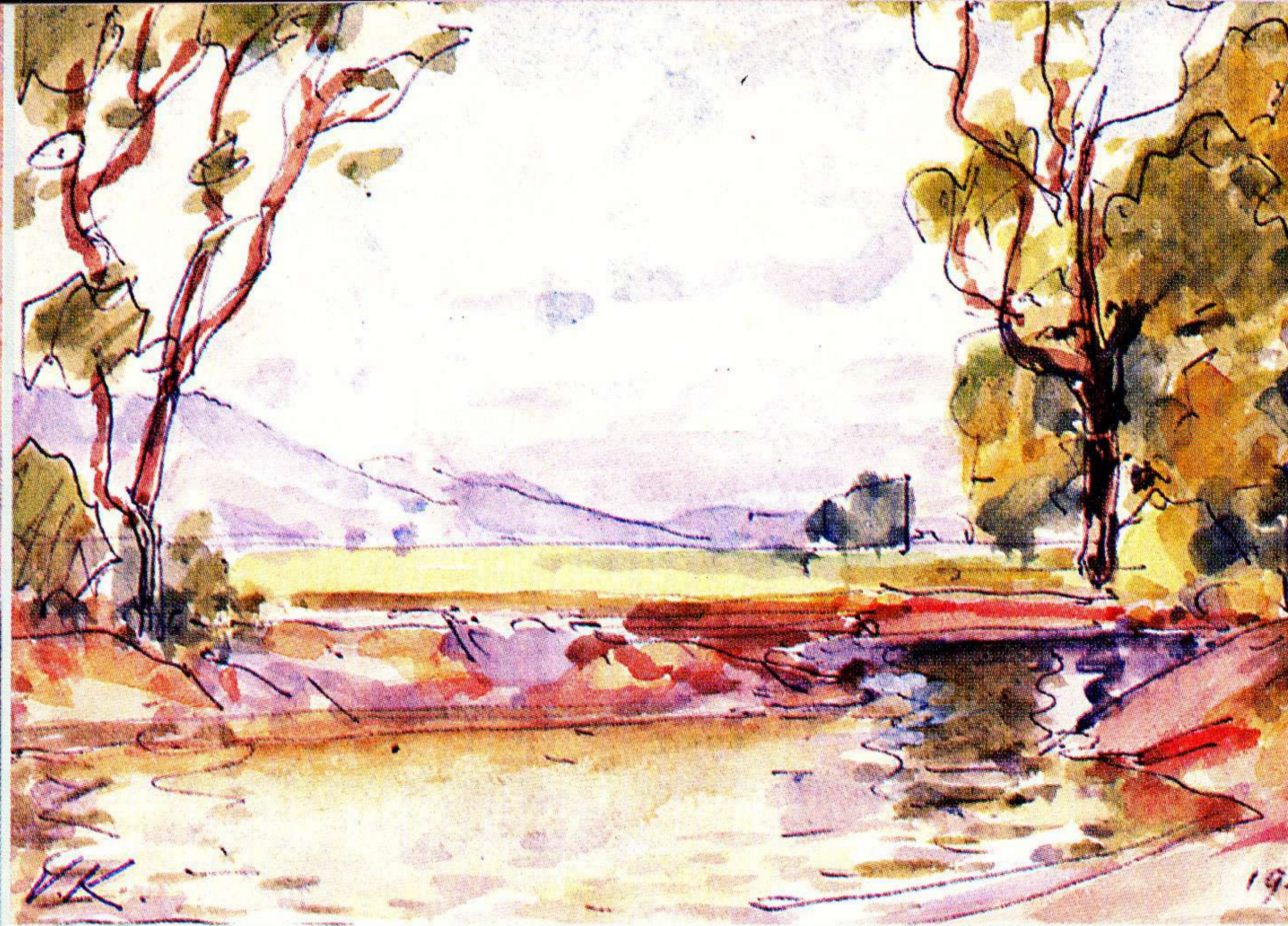
Флорида. 1967

Затока Сан-Франціско. Каліфорнія. 1968

Григорович Кричевський, який був справжнім сином батьківщини і своїм непересічним талантом збагатив її культуру і мистецтво. Спадщина Василя Григоровича Кричевського також містить цікаві твори, багато з яких зберігаються в музеях Сум, Лебедин та Ромен. Це, насамперед, пейзажні етюди та натюрморти, написані в Криму та Шишаках в імпресіоністичній манері. Твір „На півдні” художник особисто подарував Лебединському художньому музею в 1928 році з дарчим написом. В архіві Сумського музею зберігається лист (1913) Василя Кричевського до Никанора Онацького, у якому йдеться про будівництво бібліотеки в Лебедині, та оригінальні світлини цього проекту.

У Роменському краєзнавчому музеї зберігаються проекти будівель „Народного дому”, виконані Василем Кричевським у манері українського модерну із застосуванням декоративної майоліки з рослинних орнаментів. При втіленні вони могли б стати значними творами в архітектурі. Самі ескізи є завершеними художніми творами і вирішені в манері казкових ілюстрацій Георгія Нарбута, в яких спостерігається прагнення до єдиного стилю. Ці проекти потрапили до музею завдяки відомому мистецтвознавцю, археологу М.О. Макаренку, який дбав про збереження національних традицій. У Ворожбу брати приїздили до своїх батьків. Як згадує сестра художників М.Г. Абрамець, на початку ХХ ст.

Весна. 1949

Ворожба вважалась великим „інтелігентним” селом, розташованим на шляху Суми – Харків, де жили переважно купці, а також вчителі та фельдшери. У Ворожбі була зразкова церковнопарафіяльна школа, духовна семінарія, дві церкви, одну з яких розписував В. Кричевський. У цьому селі проводились ярмарки до престольних свят. Коли приїздили брати-художники, то для тамтешньої громадськості вони організовували вистави і самі писали для них декорації.

У Ворожбянському (Лебединський район) хрестово-купольному Свято-Преображенському соборі (напівзруйнований), збудованому наприкінці ХІХ ст., у вівтарі частково

збереглися розписи, виконані В. Кричевським наприкінці 1910 років. Ще зовсім недавно старожили села згадували, як до них приїздив художник з Харкова і розписував цей храм. На той час Василь Кричевський мав досвід у багатьох галузях культури і мистецтва: брав участь у художніх проектах, виставковій діяльності, за його плечима було будівництво знаменитого Полтавського земства (тепер Полтавський краєзнавчий музей), розробляв національний герб України – тризуб. У розписах Свято-Преображенського собору художник відтворив біблійні теми, які символізують вічність буття, що йде від Бога: („Дерево життя”), гріхопадіння („Яблуко спокуси”), жертвна любов

Микола Васильович Кричевський

Венеція. Великий канал. 1958

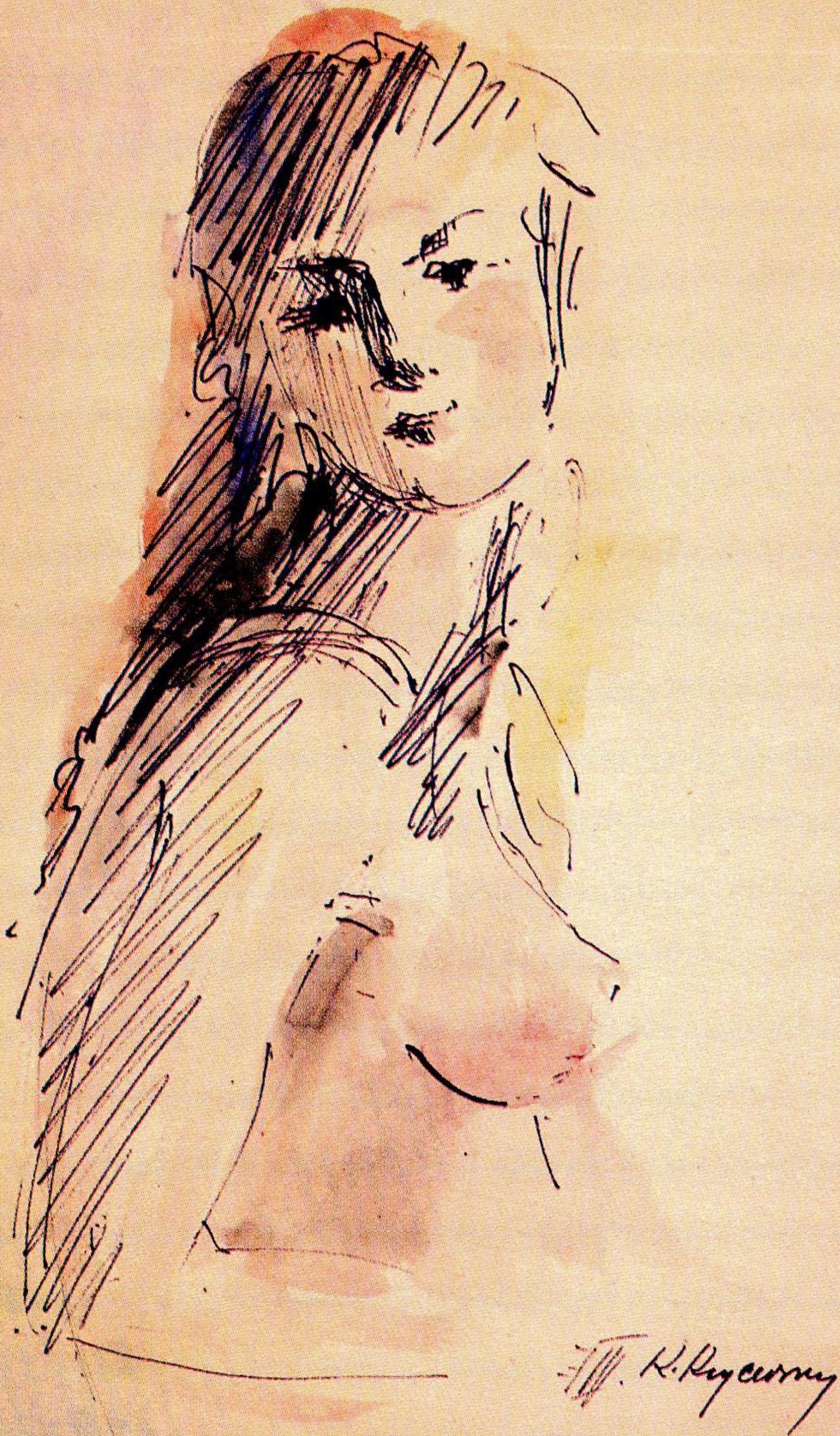
Гвоздики. 1955

Подвір'я. 1933

Місто. 1936

Катерина Кричевська-Росандич

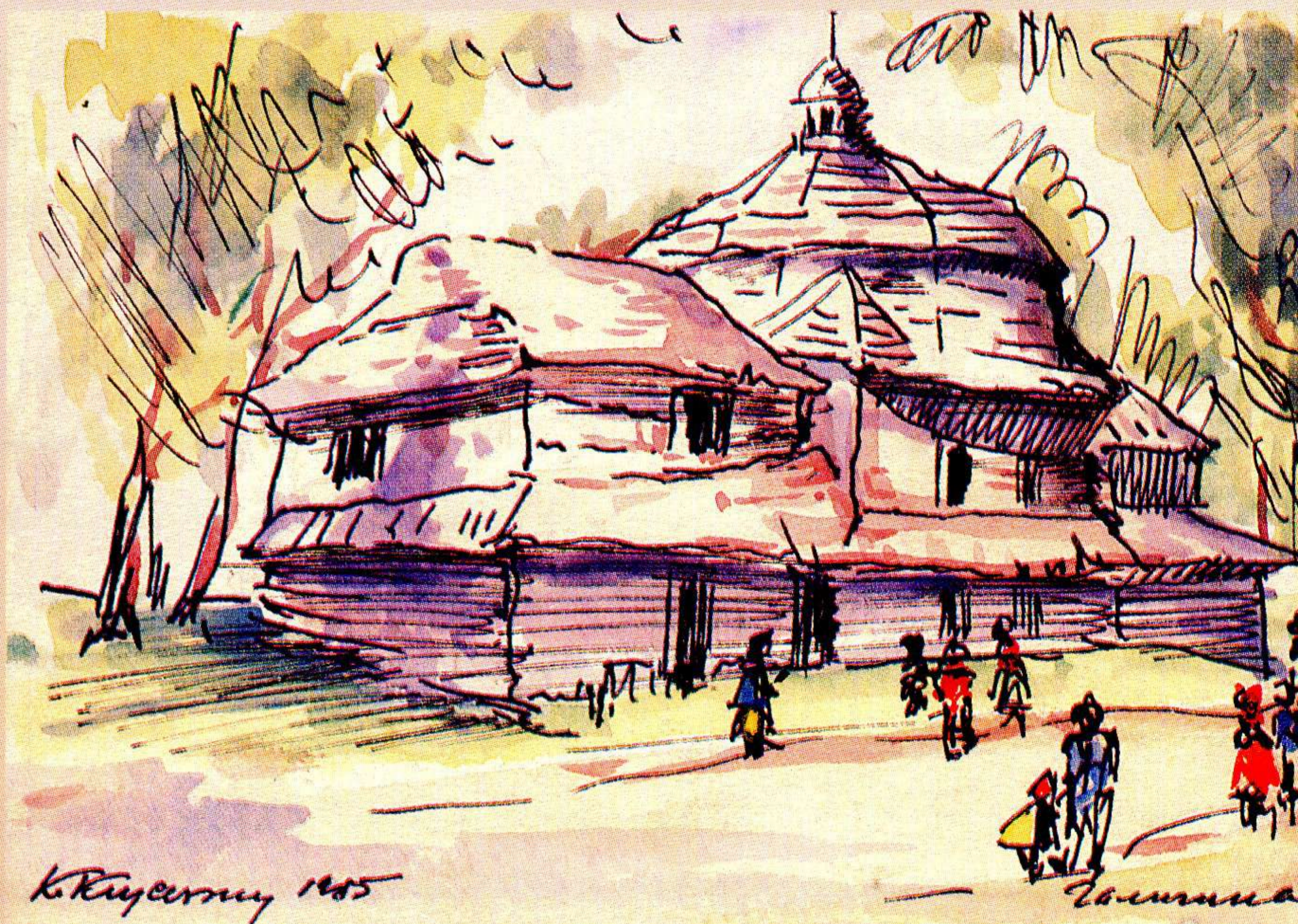
(„Жертвопринесення Авраама”) та краса мистецтва („Давид-псалмоспівець”). Розписи відокремлені лізенами з вигадливим орнаментальним зображенням виноградної лози в стилі модерн. У такій же манері змальований хрест, обвитий стилізованими ліліями – християнськими символами захисту і духовної чистоти. Ці розписи нагадують шкіци художників-бойчуків для українських християнських храмів, у яких відображені високі духовні цінності. Одну з експозицій Лебединського художнього музею прикрашає полотно учениці Федора Кричевського Олени Євгенівни Кричевської (дружини брата Василя) – „Мати” (1936), написане в творчій майстерні в Шишаках. На тлі українського панорамного пейзажу зображено жінку, яка годує немовля, поряд з нею сидить старша дівчинка, для образу якої позувала Катерина Кричевська. Глибокий зміст картини сповнений світлом і спокоєм, що було притаманне кращим рисам національного мистецтва. Великий творчий потенціал батьків енергетично перейшов на друге і третє покоління художників Кричевських –

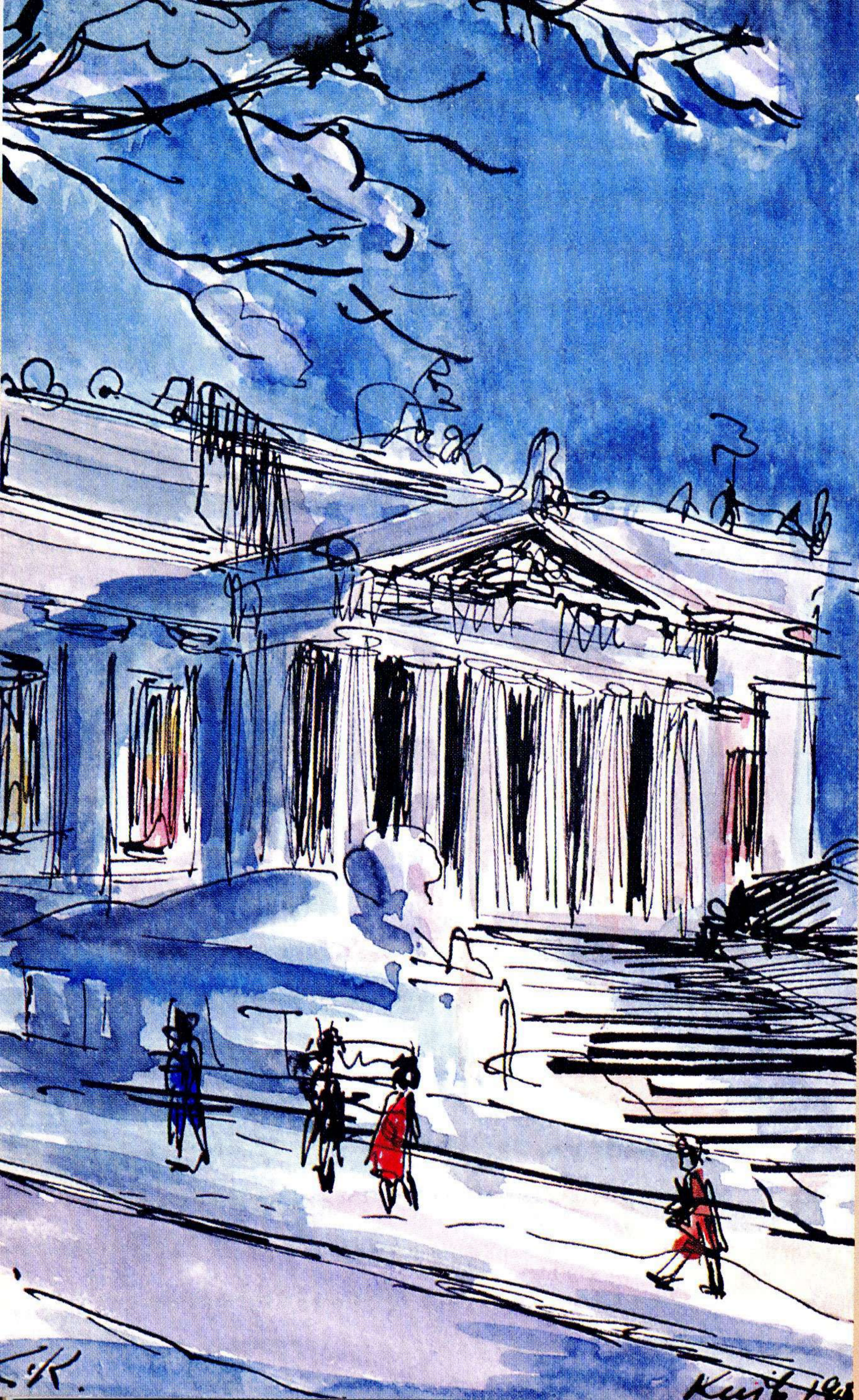
синів та онуку Василя Григоровича Кричевського. Доля Миколи Васильовича Кричевського (1898–1961) майже тридцять років була пов'язана з Парижем. Громадянин Франції, він захищав її добровольцем у Другу світову війну і пишався тим, що мав орден Почесного Легіону. Проте в душі він залишався українцем. У 1919 р. разом з театром М. Садовського, де М. Кричевський працював художником та актором, відбув у велике турне до Західної України, а звідти – до Праги. Там він залишився, закінчив художньо-промислову школу, одночасно відвідував українську студію пластичних мистецтв.

З 1928 р. і до самої смерті Микола Кричевський жив у Парижі, працював на теренах мистецтва, писав фрески, оформлював книжки. Він був одним із представників еліти української діаспори, мав дружні стосунки з такими талановитими вихідцями із Сумщини, як О. Олесь, О. Грищенко, М. Хвильовий, а також з Г. Круком, П. Холодним та іншими діячами української культури. У художніх зібраннях Сум та Лебедин зберігається понад п'ятдесят живописних і акварельних творів Миколи Кричевського, які створені в кращих традиціях

Венеція. 1996

Галичина. 1955

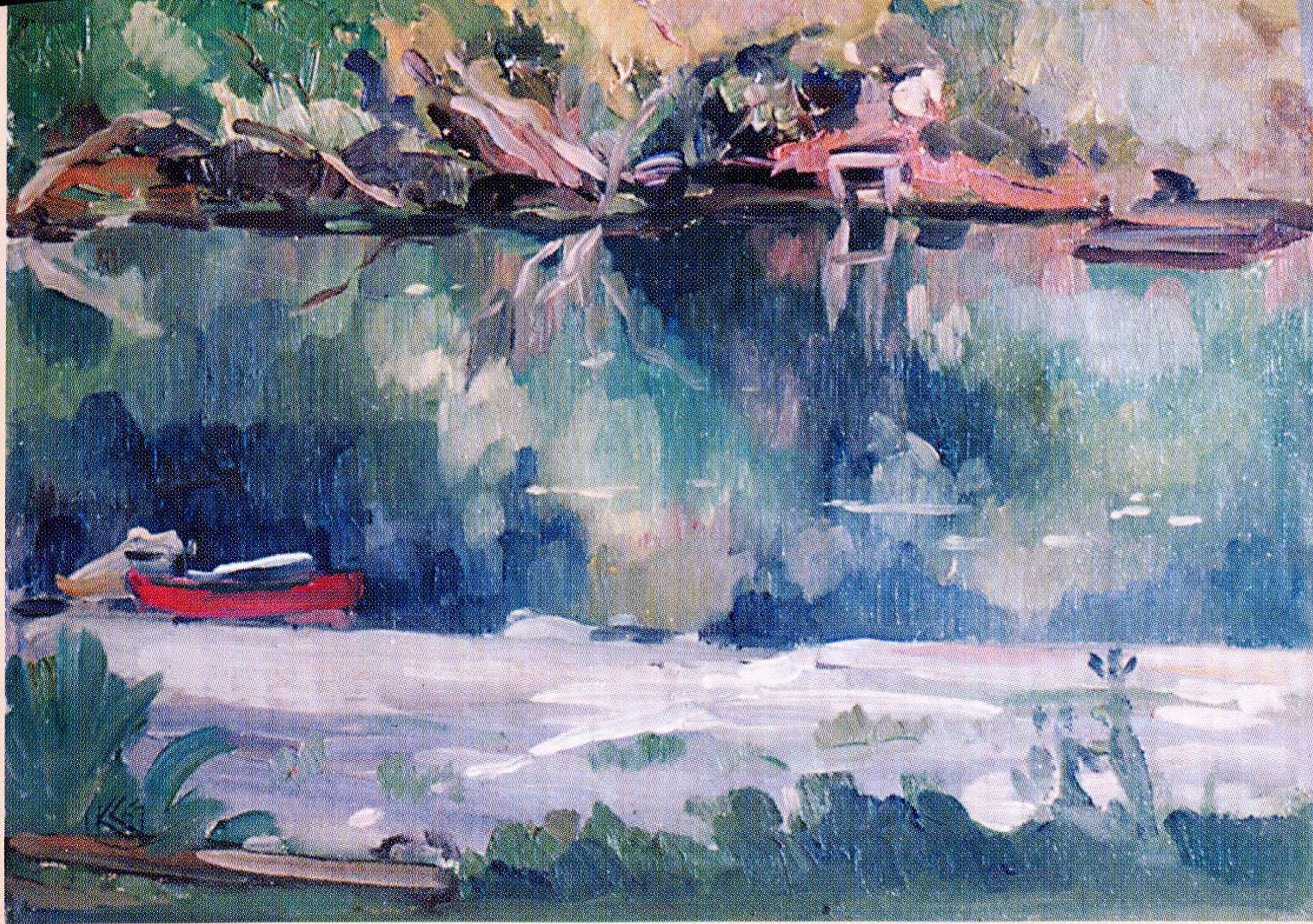

Київ. Будинок з левами. 1985

На річці. 1957

французьких імпресіоністів. У них відчувається висока духовна атмосфера і краса навколишнього світу. Молодший син Василь Васильович Кричевський (1901–1978) навчався в Київському художньому інституті у свого батька і зазнав значного впливу його творчості. Деякий час він працював на Київській та Одеській кіностудіях художніх фільмів, оформив 16 стрічок, у тому числі декорації до фільму О. Довженка „Земля”. У 1949 р. разом із сім'єю емігрував до США. У творах В.В. Кричевського, сповнених української ментальності, знайшли відображення краса і велич каліфорнійських гірських пейзажів.

Певна ностальгія за минулим відчувається в акварельних етюдах та замальовках церков, млинів – характерних українських мотивах. В „Автопортреті” (1943), що зберігається в Сумському художньому музеї, віддзеркалює генетична врода родини Кричевських.

Творам доньки Василя Васильовича Катерини Кричевської-Росандич притаманне романтичне світобачення. Початкову освіту вона отримала в Київській художній школі, потім у художньо-промисловій школі в Празі та Гейдельберзькому університеті в Німеччині. За словами художниці, найбільший вплив на її творчість мало навчання

у дядька Миколи. В акварельних аркушах вона надає перевагу пейзажам Києва з класичними архітектурними спорудами. Багато часу Катерина Кричевська-Росандич присвятила рекламній діяльності, оформленню книжок, популяризації та збереженню творчої спадщини своїх пращурів. Завдяки їй музеї як нашої області, так і інших міст України поповнились не лише великою кількістю творів Кричевських, а й цікавими архівними документами, світлинами, каталогами виставок, статтями. Непересічною духовною спадщиною повертається на батьківщину родина Кричевських.

Мистецька спадщина Кричевських на Сумщині/ Автор тексту
М59 Н.С. Юрченко. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2005. – 16 с.

Буклет знайомить з творчою спадщиною мистецької родини
Кричевських на Сумщині.

ББК 85.10д4(4УКР-4СУМ)

© Сумський обласний художній музей ім. Н. Онацького, 2005

© Оформлення ВТД “Університетська книга”, 2005

Мистецька спадщина Кричевських на Сумщині

Автор тексту Н.С. Юрченко. Фото О. Горбаченко, С. Кубраков

Директор видавництва Р.В. Кочубей. Головний редактор В.І. Кочубей. Технічний редактор Н.Ю. Курносова.

Дизайн обкладинки і макет В.Б. Гайдабрус. ТОВ «ВТД «Університетська книга». 40030, м. Суми,

вул. Кірова, 27, 5-й пов. Тел.: (0542) 27-51-43. E-mail: publish@book.sumy.ua

Підписано до друку 15.02.05. Формат 84x82 ¹/₁₆. Папір крейдяний. Гарнітура Mysl. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 1,4.

Обл.-вид. арк. 0,3. Тираж 1000 прим. Замовлення № 315. Свідоцтво ДК № 489 від 18.06.2001

Надруковано у ТОВ «Ромі». Україна, 61045, м. Харків, вул. Ахсарова, 23, к. 315.